

ДОТРИМАННЯ ЖУРНАЛІСТСЬКИХ СТАНДАРТІВ І ЖАНРОВИХ ВИМОГ У НАПИСАННІ НОВИН НА ТЕМУ РАДІАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ АЕС

Мазаний Віктор

*доцент кафедри соціальних комунікацій,
заслужений журналіст України*

*Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»
м. Рівне, Україна*

1. Композиція новини.

Новини про радіаційну безпеку довкілля АЕС в інформаційному агентстві мають сталу структуру – такий закон у цьому медіа для новин на будь-яку тематику. Отже, новина має свою композицію, яка включає:

- заголовок;
- лід;
- цитату на підтвердження;
- саблід (корпус новини);
- бекграунд.

Методика написання новини в інформаційному агентстві ґрунтується на втіленні таких принципів редакційної політики, як оперативність, точність, достовірність, збалансованість, відокремлення фактів від коментарів та оцінок, повнота і доступність інформації.

Новина інформаційного агентства – єдиний у журналістиці жанр, що вимагає починати роботу над нею із формулювання заголовка.

Іншої послідовності немає.

Цілеспрямовуючим, допоміжним засобом у написанні заголовка є ключові слова або теги, які журналіст розміщує над заголовком.

Створюємо ключові слова або теги (великими чи малими літерами) у називному відмінку (не менше трьох, написаних через тире), серед них можуть бути й загальновідомі аббревіатури ЄС, НАТО, МАГАТЕ, АЕС.

Ключові слова/теги відіграють:

а) творчу роль, адже формулюють тему новини і складають основу заголовка, входячи у нього в різних відмінках;

б) технологічну роль, адже автоматизована система обробки повідомлень (АСОП) інформаційного агентства сортує новини у тематичні папки за першим ключовим словом/тегом.

Наприклад:

МОНІТОРИНГ – ЕКОЛОГІЯ – БЕЗПЕКА

Моніторинг екологічної безпеки Рівненської АЕС здійснила автоматизована система

Під час випуску новини на сайт інформаційного агентства черговий редактор розміщує ключові слова/теги у так званому слаглайні під новиною, створюючи ефект гіпертекстуальності. Тобто, активувавши будь-яке з них, можна перейти на тексти новин, схожих за тематикою до тої, під якою вони розміщені.

2. Заголовок і лід.

Заголовок новини відображає суть події. У ньому повинно бути до 9 слів. Іноді їх кількість збільшується через те, що аббревіатуру АЕС подають повністю:

Експлуатація Хмельницької атомної електростанції проходить за регламентами екологічної безпеки – моніторинг

Щоб правильно написати заголовок, слід скористатися основними запитаннями римського ритора Марка Фабія Квінтілліана: «Хто?/«Що?», «Де?»

«Хто?/Що?» – Дослідження з безпеки людини в умовах ядерного виробництва проведено

«Де?» – на Хмельницькій АЕС.

Заголовок:

Дослідження з безпеки людини в умовах ядерного виробництва проведено на Хмельницькій АЕС

Послідовність відповідей на ці запитання може бути довільною – у залежності від того, на якому слові акцентує увагу журналіст.

Першим словом у заголовку найчастіше є іменник – це найкращий варіант:

Якість скидів води з енергоблоків дослідили екологи на Рівненській АЕС.

Моніторинг водного басейну проведено в зоні спостереження Рівненської АЕС.

Першим словом також буває:

прикметник – *Автоматизована система підтвердила радіаційну безпеку довкілля навколо Рівненської АЕС;*

Резервну систему надійності введено в експлуатацію на Рівненській АЕС;

прийменник – *На Рівненській АЕС продемонстрували нові системи водневої безпеки.*

числівник – *Другий енергоблок Хмельницької АЕС виробив 50 мільярдів кіловат-годин електроенергії;*

Найважливішою частиною новини є лід (від англ. lead) – він дає відповідь на запитання «Хто?/Що?», «Що?» і «Де?» зробив та/або «Що?», «Де?» і «Як?» відбулося.

Лід складається із перших двох абзаців новини.

У першому розкривається суть події (найчастіше – одним реченням).

Перше речення першого абзацу тісно пов'язане із заголовком. Воно може бути точним повторенням заголовка:

Поселення бобрів з'явилося поблизу реакторів Хмельницької атомної електростанції

Перший абзац: Поселення бобрів з'явилося поблизу реакторів Хмельницької атомної електростанції. <...>

Може бути майже точним повторенням заголовка:

Повінь не загрожує ставку-охолоджувачу Хмельницької АЕС – експерт

Перший абзац: Повінь не загрожує ставку-охолоджувачу Хмельницької АЕС.

<...>

Додано слово «експерт».

Перше речення також може бути розширеним тлумаченням заголовка:

Методику аналізу радіаційної обстановки представили українські вчені на Рівненській АЕС

Перший абзац: Програмне забезпечення для аналізу радіаційної обстановки представили на Рівненській АЕС його розробники – вчені Науково-дослідного інституту радіаційного захисту Академії технологічних наук України.

<...>

У другому абзаці обов'язково вказують джерело, від якого стало відомо про подію, і спосіб, у який інформаційне агентство повідомляє про неї, – такі дані вміщують тільки у другому абзаці новини і не нижче.

Без них новину не ставлять на сайт.

Джерело вказують точно – посада, ім'я, прізвище особи або назва структури.

Джерело має бути найавторитетнішим та найкомпетентнішим.

У ліді зосереджено 60 – 80 відсотків інформації про подію. Саме тому, наприклад, телерадіокомпанії, беручи новину інформаційного агентства, відокремлюють від неї лід і використовують його як самостійне готове повідомлення в анонсах випусків новин.

Інформаційне агентство Укрінформ використовує лише достовірні, тобто ідентифіковані джерела. Саме про це свідчать дані регулярних

досліджень дотримання он-лайн медіа журналістських стандартів – такий моніторинг регулярно проводять експерти Інститут масової інформації.

У повідомленнях про події на АЕС надзвичайно небезпечними є неідентифіковані джерела. До таких, зокрема, належать соціальні мережі та групи в них без ознак ідентифікованості, анонімні висловлювання, «очевидець події, який не захотів себе назвати», «особа, наближена до урядових кіл» тощо. Такі «джерела», якщо йдеться про події на АЕС, сіють паніку, непевність, тривогу, дезорієнтують.

3. Цитата.

Обов'язковою структурною частиною новини є цитата джерела, названого у другому абзаці.

Цитату дають на підтвердження ліду.

Її розміщують у третьому абзаці – не нижче.

В інформаційних агентствах новину без цитати не випускають на сайт. Вона служить для підтвердження ліду і надає йому достовірності та переконливості.

Цитату відображають точно, без спотворень її змісту – журналіст не має права додавати до неї будь-які свої тлумачення. Найоптимальніший її розмір – одне речення (може бути поширене).

Після цитати вказують *ініціал і прізвище* або лише прізвище джерела, перед яким має бути слово «сказав (-ла)», рідше – «зазначив (-ла)»:

Оприлюднення даних про радіаційну обстановку навколо Рівненської АЕС розпочато в інтернеті

Перший абзац: Оприлюднення даних про радіаційну обстановку в тридцятикілометровій зоні Рівненської АЕС розпочато в режимі реального часу в інтернеті на офіційному сайті західноукраїнського ядерного об'єкта www.rnpp.rv.ua.

Другий абзац: Про це кореспондентів Укрінформу повідомила начальник прес-центру РАЕС Вікторія Леонова.

Третій абзац (цитата): «Відображення такої інформації запроваджено завдяки створеному фахівцями станції програмному продукту, що дозволяє транслювати всі показники про стан довкілля, одержані від автоматизованої системи контролю радіаційної обстановки (АСКРО)», – сказала В. Леонова.

<...>

Якщо джерелом повідомлення є структура, то після цитати вживають словосполучення: «...– йдеться у повідомленні», «зазначили у пресслужбі», «зазначили у пресцентрі»:

Екологічні регламенти безпеки виконано у тридцятикілометровій зоні Рівненської АЕС

Перший абзац: Літні екологічні регламенти безпеки повністю виконано у тридцятикілометровій зоні Рівненської АЕС.

Другий абзац: Про це кореспондентів Укрінформу повідомили у прес-службі станції.

Третій абзац (цитата): «Характерними є показники останнього тижня літа, які із одержаними впродовж червня – серпня практично однакові і є відображенням безпечної роботи енергоблоків типу ВВЕР-440 та ВВЕР-1000», – зазначили у прес-центрі.

<...>

Не слід третій абзац перевантажувати багатьма реченнями. Краще якусь фразу, що належить особі або взяту із пресрелізу, розмістити у сабліді, перевівши її у непряму мову.

Наявність цитати – це маркер відокремлення фактів від коментарів. Такий журналістський стандарт теж входить в методологію оцінки якості онлайн-медіа, яку формують експерти Інститут масової інформації.

4. *Саблід.* Четвертий і подальші абзаци новини (їх може бути ще 2 – 3) складають саблід (англ. sublead), у якому подають подробиці події, пам'ятаючи, що вони мають бути висвітленні у такому порядку: зі зменшенням їх важливості, тобто тут слід застосувати принцип «перевернутої піраміди».

Четвертий абзац не може бути цитатою. Якщо автор вирішив продовжити висловлювання джерела, то тоді він у четвертому абзаци передає фразу тільки непрямою мовою і розпочинає абзац службовими словами непрямої мови «За його/її словами...»:

Радіаційні параметри у районах біля Рівненської АЕС виміряла незалежна система контролю

Перший абзац: Радіаційні параметри у Володимирецькому районі Рівненської та Маневицькому Волинської областей, розташованих у тридятикілометровій зоні Рівненської АЕС, виміряла незалежна система автоматизованого контролю (АСКРО)

Другий абзац: Про це кореспондентів Укрінформу повідомив начальник управління інформації і зв'язків із громадськістю Петро Кратік.

Третій абзац: «Стаціонарні пости контролю, які входять в АСКРО, визначили: у населених пунктах потужність дози становила 0,08 – 0,13 мікрозівертів на годину, що не перевищує значень природного фону», – сказав П. Кратік.

Четвертий абзац: За його словами, такий стан засвідчує, що всі енергоблоки працюють із дотриманням вимог надійної експлуатації.

<...>

Якщо джерелом є повідомлення структури (інформаційний центр, пресцентр, пресслужба), то четвертий абзац починають «За його/її даними, ...».

Системи безпеки модернізовано на енергоблоці №2 Рівненської АЕС

Перший абзац: Оновлення систем, які служать для гарантування атомної безпеки, здійснено на енергоблоці №2 типу ВВЕР-440 Рівненської АЕС.

Другий абзац: Про це кореспондентові Укрінформу повідомили в прес-центрі станції.

Третій абзац «Оновлено, зокрема, засоби управління, релейного захисту та автоматики резервних дизель-генераторних електростанцій», – зазначили в прес-центрі.

Четвертий абзац: За його даними (маємо на увазі, що за даними прес-центру – Авт.), таким чином створено передумови для надійної подачі електроенергії від запасного джерела у випадку знеструмлення енергоблока.

<...>

Іноді одне із словосполучень «За його/її даними, ...» граматично узгоджується зі словосполученням «йдеться у повідомленні»:

Якість скидів води з енергоблоків дослідили екологи на Рівненській АЕС

Перший абзац: Якість скидів води з енергоблоків дослідили спеціалісти еколого-хімічної лабораторії служби охорони навколишнього середовища Рівненської АЕС.

Другий абзац: Про це кореспондентові Укрінформу повідомив пресцентр РАЕС.

Третій абзац: «З'ясовано, що у скидах з енергоблоків, так званій зворотній воді, немає перевищень допустимих значень вмісту шкідливих речовин», – йдеться у повідомленні.

Четвертий абзац: За його даними (маємо на увазі, що за даними цього повідомлення – Авт.), вода в річці Стир до і після промислових скидів з Рівненської АЕС залишається незмінною за контрольованим хіміко-фізичним складом та концентраціями.

<...>

Початок саблїду не обов'язково починати зі службових слів непрямої мови. Автор тут може просто об'єктивно далі констатувати факти, які є обставинами події:

Пілотний проект із впровадження методологій контролю металу почали реалізовувати на Хмельницькій АЕС

Перший абзац: Пілотний проект із впровадження світових ризик-орієнтованих методологій експлуатаційного неруйнівного контролю металу обладнання та трубопроводів, важливих для безпеки, почали реалізовувати на Хмельницькій АЕС.

Другий абзац: Про це кореспондентові Укрінформу повідомили в інформаційному центрі ХАЕС.

Третій абзац: «Завдяки впровадженню проекту планується зменшити тривалість ремонтних робіт та підвищити рівень безпеки атомної електростанції», – йдеться у повідомленні.

Четвертий абзац: Розробка, що є пілотною для енергоблоків ВВЕР-1000, які діють на ХАЕС, втілюється при фінансовій підтримці Європейської комісії із залученням іспанських спеціалізованих організацій, Науково-технічного центру з ядерної та радіаційної безпеки України, фахівців НАЕК «Енергоатом».

5. Бекграунд.

Бекграунд – остання частина новини, але не обов'язкова. Він служить для повідомлення схожих до показаних в новині фактів або узагальнення аналогічних чи наведення енциклопедичної інформації. Зазвичай бекграунд позначають словами «Довідково» або «Як повідомля (-ло, -в) ... (назва інформаційного агентства).

Бекграунд не може бути в якійсь іншій частині. Проте не завжди він маркується названими вище словами. Іноді останній абзац сприймаємо як бекграунд, адже в ньому подано додаткову інформацію, яка допомагає глибше зрозуміти подію. Наприклад, останні абзаци цих новин:

Автоматизована система виміряла радіаційні показники у тридцятикілометровій зоні Хмельницької атомної електростанції

Автоматизована система контролю радіаційної обстановки (АСКРО) виміряла радіаційні показники у районах Рівненської та Хмельницької областей, які входять у тридцятикілометрову зону спостереження Хмельницької АЕС.

Про це кореспондентові Укрінформу повідомив інформаційний центр ХАЕС.

«Встановлено, що радіаційний фон тут сягає 0,10 – 0,13 мікрорівнів на годину», – йдеться у повідомленні.

<...>

Бекграунд (останній абзац цієї новини): До складу системи входять 15 постів-контейнерів радіаційного контролю, чотири з яких розташовані на промисловому майданчику, решта – у тридцятикілометровій зоні. Інформація з постів передається на станцію збору даних, розташовані в лабораторії зовнішнього радіаційного контролю цеху радіаційної безпеки і на території ХАЕС.

(У бекграунді – довідковий матеріал про технічну базу системи та її можливості передачі екологічної інформації).

Проект ядерної безпеки впроваджують на Хмельницькій атомній електростанції при підтримці Європейської комісії.

Проект «Запровадження методології адаптації і підтримки оперативного ймовірного аналізу безпеки для енергоблоків АЕС України» почали реалізовувати на Хмельницькій АЕС при підтримці Європейської комісії.

Про це кореспондентів Укрінформу повідомила начальник відділу зв'язків з громадськістю та ЗМІ Хмельницької АЕС Тетяна Лісітчук.

<...>

Бекграунд (останній абзац цієї новини): Робота виконується в руслі вітчизняної «Комплексної (зведеної) програми підвищення рівня безпеки енергоблоків атомних електростанцій», у якій враховано наслідки пошкодження реакторів на японській АЕС «Фукусіма-1» та визначено напрямки протидії аналогічним обставинам, що можуть виникнути через природні катаклізми.

(У бекграунді показано загальнодержавний контекст модернізації та підвищення рівня безпеки енергоблоків).

Хмельницька АЕС діє за регламентами безпеки – головний інспектор ХАЕС

Енергоблоки Хмельницької атомної електростанції діють за регламентами ядерної та радіаційної безпеки.

Про це кореспондентів Укрінформу сказав головний інспектор ХАЕС Костянтин Коба.

«Обидва енергоблоки ВВЕР-1000 Хмельницької АЕС працюють на потужності 1005 і 990 мегават у штатному режимі», – зазначив Коба.

<...>

Бекграунд (останній абзац цієї новини): Як повідомляв Укрінформ, НАЕК «Енергоатом» оприлюднив заяву, у якій спростовує інформацію про аварію на одній із українських АЕС, яка поширювалася в соціальних мережах Польщі та ретранслювалася зарубіжними й вітчизняними ЗМІ.

(В останньому абзаці – вказування на перебіг спростувань чуток про аварію, яка нібито трапилася на одній із українських АЕС).

ЛІТЕРАТУРА

1. Вайшенберг Зігфрід. Новинна журналістика: Навчальний посібник / За загал.ред.В.Ф.Іванова. – К.: Академія Української Преси, 2004.
2. Вальтер фон Ла Рош. Вступ до практичної журналістики: Навчальний посібник. – К.: Академія Української Преси, 2005. – 229 с.
3. Мазаний В. Біобібліографічний покажчик. /В. Мазаний. – Волинські обереги, 2023. – 628 с.
4. Мазаний В. Енергетичний велет Хмельниччини / Видавниче агентство «АЕС-преса», 2007. – 96 с.
5. Мазаний В. Журналістика інформаційного агентства: Навчальний посібник. – Волинські обереги, 2022. – 420 с.

6. Мазаний В. ...І мить у вічність проростає: Рівненській АЕС – 25 років. – Рівне: МіКо, 1998. – 166 с.: фотоіл.
7. Мазаний В. Корінь вогню. – Рівне: Видавниче агентство «АЕС-преса», 2005. – 168 с.
8. Мазаний В. Кризова журналістика: як писати про АЕС : Навчальний посібник. / В. Мазаний. Волинські береги., 2025. – 328 с.
9. Мазаний В. Поклик долі : 30-річчю пуску Рівненської АЕС присвячується. – Рівне : Каліграф, 2010. – 38 с.: фотоіл.
10. Мазаний В. Рівненська АЕС: доля /Документальні етюди. – Рівне : Видавниче агентство «АЕС-преса», ПФ «Ліста», 2001. – 92 с.
11. Мазаний В. Спалах ядра : есе-монологи / Друге, доповнене видання. – Рівне : Видавниче агентство «АЕС-преса», 2004. – 168 с. : фотоіл.
12. Мазаний В. Хмельницька АЕС: гармонія із довкіллям / Видавниче агентство «АЕС-преса», 2012. – 80 с.
13. Фолькер Вольф. Журналістика газет і журналів / Видання 2-ге, перероблене / Пер. з нім. В. Климченко. Київ: Центр вільної преси, 2017. – 377 с.
14. Шнайдер Вольф, Рауе Пауль-Йозеф. Новий посібник з журналістики та он-лайн журналістики / Перекл.з нім.В. Климченко; за загал. ред. В. Іванова – К.: Центр Вільної Преси, Академія Української Преси, 2014. – 385 с.
15. Закон України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» [Електронний ресурс] / Верховна Рада України: [сайт]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/> (дата звернення 3.09.2025). Назва з екрана.
16. Захист довкілля [Електронний ресурс] / Енергоатом: [сайт]. – URL: <https://energoatom.com.ua/news/zahist-dovkillya-odin-iz-vazhlyvih-aspektiv-roboti-energoatoma> (дата звернення 6.09.2025). Назва з екрана.
17. Методологія моніторингу професійних стандартів журналістики [Електронний ресурс] / Інститут масової інформації: [сайт]. – URL: Режим доступу: <https://imi.org.ua/monitorings/metodolohiia-monitorynhu-profesiynykh-standartiv-zhurnalistyky-i28318>. (дата звернення 3. 09. 2025). Назва з екрана.
18. Українське національне інформаційне агентство Укрінформ [Електронний ресурс] / Укрінформ : [сайт]. – URL: <https://www.ukrinform.ua/> (дата звернення 3.09.2025). Назва з екран